Јелица Зупанц

НЕДОВРШЕНА СИМФОНИЈА

Јелица Зупанц, драмски писац (1952) рођена је стицајем околности у Ћуприји без правих корена у том крају (мајка Београђанка, отац Херцеговац, живели у Београду) и ту је провела првих 11 дана свог живота. У Београду одрасла, похађала основну школу "Браћа Рибар", матурирала у II београдској гимназији и дипломирала на Факултету драмских уметности, одсек драматургије, 1975. године. Већ 20 година ради као уредник у Телевизији Београд. Последњих година ради на циклусу драма о изузетним женама које су обележиле 20. век.

Објављена и изведена драмска дела:

Позоришне драме: *Црњански или лако је Андрићу* (1986 "Сцена", 1987. "Атеље 212" Београд), *Србијом узводно* (1989. Београдско драмско позориште), *Огњена купина* (1992. "Сцена". 1997. "Рашка" и Театар "Јоаким Вујић" Крагујевац), *Гле, Срби* (1990. Фестивал монодраме и пантомиме, Земун), *Исидора* (1989. Фестивал монодрамне и пантомиме, Земун).

ТВ драме: *Учини то својски* (1985. Телевизија Сарајево), *Загреб-Београд преко Сарајева* (1992. Телевизија Београд), *Исидора* (1995. Телевизија Београд), *Наша Енглескиња* (1997. Телевизија Београд).

Радио драме, у сарадњи са својим супругом, драмским писцем, Миодрагом Зупанцем: *Замена* (1974) и *Кућа на Калварији* (1975).

Награде: "Бранислав Нушић" – награда Удружења драмских писаца Србије за најбољи драмски текст у 1985. години за драму *Црњански или лако је Андрићу* и ТВ награда за најбољи сценарио у 1995. години за *Исидору*.

Нова драма *Недовршена симфонија*, о Алми Малер, већ је у припреми за снимање на Телевизији Београд.

Јелица ЗУПАНЦ

НЕДОВРШЕНА СИМФОНИЈА

ЛИЦА

АЛМА МАЛЕР-ГРОПИЈУС, у најбољим годинама

БЕРТА ЦУКЕРКАНДЛ, нешто старија

ФРАНЦ ВЕРФЕЛ, нешто млађи

ВАЛТЕР ГРОПИЈУС, нешто млађи

ДОКТОР ХОЛЕНШТАЈНЕР, нешто млађи

МОРИС РАВЕЛ

МАНОН ГРОПИЈУС, девојчица-визија

Радња ове драме догађа се у Бечу тридесетих година нашег века.

ФРАНЦ ВЕРФЕЛ (Franc Werfel, 1890-1945) аустијски песник, есејиста, драмски писац и приповедач. Рођен у Прагу, каријеру остварио у Аустрији, после Anschlussa живи у Француској, после француског слома у САД. Најпознатија дела: *Није крив убица, крив је убијени, Матурска прослава, Смрт малограђанина, Пријатељ света, један другом, Ми јесмо, Човек огледало, Павле међу Јевреји ма, Хуарес и Максимилијан, Барбара или побожност, Проневерено небо, Верди, Звезда нерођених, 40 дана Муса Дага.*

ВАЛТЕР ГРОПИЈУС (Walter Gropius, 1883-1969) немачки архитекта, зачетник модерне архитектуре, оснивач и директор Баухауса (школе архитектуре). Од доласка нациста на власт у Немачкој, ради у САД, од 1939. г. као професор на Хардвадрском универзитету.

БЕРТА ЦУКЕРКАНДЛ (Berta Zuckerkandl) новинарка чији је породични салон у Бечу био значајно место окупљања интелектуалаца, исто колико и салон њене сестре Софије (удате за брата Жоржа Клемансоа, француског државника) у Паризу, тако да је Берта била значајна личност у успостављању културног моста између Аустрије и Француске.

ЈОХАНЕС ХОЛЕНШТАЈНЕР (Johanes Holensteiner) свештеник, доктор теологије.

МОРИС РАВЕЛ (Maurice Ravel, 1875-1937), француски композитор.

АЛМА МАЛЕР (Alma Maler, 1880-1964), рођена ШИНДЛЕР, удата за ГУСТАВА МАЛЕРА (Gustav Maler, 1860-1991) чувеног аустријског композитора, диригента и директора Бечке опере, затим удата за валтера Гропијуса, затим за Франца Верфела. Пријатељица чувених уметника: Густава Климта, сликара, Александра Землинског, композитора, Оскара Кокошке, сликара...

I СЦЕНА

Салон Алме Малер-Гропијус и Валтера Гропијуса у њиховој кући у Бечу. Ту су Берта Цукеркандл, Франц Верфел и доктор Холенштајнер.

ВЕРФЕЛ: Не, професор Хебел ни у ком случају, а најмање у некаквом данашњем смислу, није служио ни своме народу ни својој домовини. Био је Аустријанац старога кова, пун узвишених осећања према хијерархији у којој није било места никаквом сувишном патриотском самољубљу.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Ви Аустријанца видите као галантног и безбрижног господина који воли музику и носи тиролску ношњу!

ВЕРФЕЛ: Напротив!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: То би било исто што и енглеске фабричке раднике сагледавати као људе у црвеним ловачким капутићима.

АЛМА: Господине докторе Холенштајнер, нећемо никакве расправе о политици! Биће великих неспоразума!

ВЕРФЕЛ: Ако дозволите, ја бих само завршио своју причу о професорру Хебелу.

БЕРТА: Да чујемо!

ВЕРФЕЛ: Из латинских цитата и прописане лектире за нас, извлачио је увек корисне и практичне савете за ученике, у смислу функционисања у систему, у свакодневном животу, по групама, према службеном степену, у разликама по титулама и надлежностима.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Аустрија на папиру. Даље?

ВЕРФЕЛ: Хиљадугодишње царство само тако се могло, према професореу Хебелу, одржати – ако би сваки човек био стављен у ред сталног пењања и силажења, односно, ако би сваки грађанин постао члан тајанственог шематизма. Али! Али – завапио би он – да нису бујали разни субверзивни елементи у масама, у виду злочина, анархије, велеиздаје и – гимназијалаца – нас – који смо пушили и присуствовали неморалним офенбахијадама! Мој друг Вили Хас и ја!!

БЕРТА: (*Смеје се)*
Божанствено! Какав дах прошле културе! Лако и лепршаво! Забавно и духовито! Већ чујем ритам кан -кана и галопа! Тако француски! Потпуно француски!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Верфел, ви говорите о Аустрији која није држава, него нека збркана успомена! Хаос! Подсмех!

ВЕРФЕЛ: Али, ја уопште не говорим о Аустрији!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Говорите, Верфел, говорите о Аустрији и то са такве висине! Шта вам даје за право? Што је материјално стање теже, разлике веће, то је и повећана доза охолости код оних који губе! То је јасно!

ВЕРФЕЛ: Мој отац, хвала Богу, није изгубио фабрику рукавица у Прагу!

БЕРТА: И принадлежности стижу редовно, надам се?

ВЕРФЕЛ: Наравно, Берта! Ја од тога живим. Не мислите ваљда да живим од писања?

АЛМА: Подела за ваш комад "Јаређа песма" била је очајна у Франкфурту! И представа лоша!... Па и овде, у Бургтеатру! А да не помињем ваш "Der Spiegelmensch" истовремено, исте вечери у Лајпцигу, Штутгарту и Диселдорфу...!

ВЕРФЕЛ: Ја се у поделу не мешам.

АЛМА: Требало би! А не у политику!

ВЕРФЕЛ: Мислио сам да вам се представа допала... Барем ове у Бургтеатру...

АЛМА: Ако већ имате идеју да правите такве двојне премијере, исте вечери у различитим градовима, морате да се мешате и да контролишете све што се око тих представа дешава. А у политику, интелектуалци уопште не треба да се мешају.

БЕРТА: А како човек да се заштити?

АЛМА: Од интелектуалаца – никако! А од политике – просто да се њоме не бави! То је ниско!

ВЕРФЕЛ: Али, ја уопште нисам говорио о аустријској политици!

БЕРТА: Ма, наравно, Верфел! Ово није било политичко излагање, ово је била литература. Хоћемо још! Наставите, Верфел.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Али, неко овде мора да каже да одвојеност од Немачке јесте несрећа, а не природно стање ствари!

АЛМА: Доста о политици!... У Аустрији ништа није стварно.

БЕРТА: Тачно. Демократи нису Аустријанци, Аустријанци нису демократи!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Господин Адолф Хитлер могао би да буде највећи дар Аустрије немачком народу – и самој Аустрији.

БЕРТА: Није ми симпатичан.

АЛМА: Молим вас!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Провео је у сенци толике године чекајући своје време.

ВЕРФЕЛ: Ви мислите да је његово време већ дошло?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Да.

АЛМА: Рано је да се њиме бавимо!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Биће он тријумф аустријске политике и аустријске освете за пораз 1866. године. Пруска ће бити заточеница Беча.

БЕРТА: Како замишљамо немачког идеалисту?

АЛМА: Нешто незамисливо за једног Јевреjина. Рецимо... Да! Јевреје заиста најбоље познајем... Берта, зашто ме тако гледаш?

БЕРТА: Чекам да додаш: Јевреји не воле цвеће!

АЛМА: Разочараћу те: Јевреји воле цвеће!

БЕРТА: Мислила сам на уопштавање.

АЛМА: А ја сам мислила на цвеће!

ВЕРФЕЛ: Хитлер се у Аустрији и научио свему што зна: национализму од Шенерера, антисемитизму о обрачању малом човеку од Луегера.

БЕРТА: У немачку политику уноси бечку демагогију.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Било би неразумно од Аустрије да буде баријера политици која је пореклом и духом чисто аустријска!

БЕРТА: Било би неразумно ухватити се са Хитлером. И то зато што је рођен у Аустији!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Не само због тога. Снага која је Хабсбурговцима недостајала није се испољила ни после њих, у поретку на који смо пристали у Аустрији 1918. године, а ви учествовали у његовом настајању или да будем јаснији, господине Верфел, учествовали у рушењу Монархије!

ВЕРФЕЛ: Хабсбуршка Монархија није била никаква природна целина, већ географска бесмислица. Шта смо то срушили?

БЕРТА: Браво, Верфел! Живела Република!

ВЕРФЕЛ: Била је то грамзивост једне династије и срећни стицај околности по ту династију. Ништа више.

АЛМА: Докторе Холенштајнер, не вреди расправљати. Многи данас траже ново у старом. У хорди пуштеној с ланца!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Нисте се борили у Светском рату, Верфел!

ВЕРФЕЛ: Јесам! Одмах сам позван 1914. као артиљеријски подофицир. И поред железничке несреће коју сам имао, морао сам ипак на фронт, у западну Галицију. Био сам и рањен!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Онда су вас сигурно уз протекцију извукли?!

ВЕРФЕЛ: Наравно! Ја сам против рата! Сећам се злогласног генерала Трајсбахера. Најгрознија крвопија суперревизионе комисије! Тај је и мртве људе проглашаво способним за бробу. Сећам се сваке боре на његовом лицу.

БЕРТА: После рата је излазио из куће само ноћу. Да га неко не препозна и не убије.

ВЕРФЕЛ: Права аустријска мисија је можда и била очување Средње Европе, али су је упропастили баш Хабсбурговци.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Кога да очувамо? Видели смо шта се догодило код Јужних Словена! Корупција и тиранија сељачких политичара, без икакве шансе да се створи права имућна водећа грађанска класа. Њима је у Монархији било боље, али са Словенима ви никада не знате на чему сте! Ви сте Чех?

ВЕРФЕЛ: Не. Нисам.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Цар Франц Јозеф Хабсбуршки давао им је свима подједнаке шансе. Држао равнотежу.

АЛМА: Вишенационални либерализам јесте изгледао као спас.

ВЕРФЕЛ: Али је националност одређивала којим се језиком служиш! Дакле, предност је имао доминантни народ.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Није истина!

ВЕРФЕЛ: Истина је да је дописник "Тајмса" у Бечу 1910. године уписан као Немац, јер се у куповини служио немачким језиком!
(Смеје се, смеје се и Берта, па и Алма)
А у Трсту и околини, према попису из исте године, има једна трећина словеначког становништва, а заправо их је било више од половине!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Ти подаци ми нису познати.

ВЕРФЕЛ: Осталима су познати и ови и многи други. Хоћете још неке?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: У Устав је ушла чак и слобода вероисповести!

БЕРТА: Јевреји нису могли да стигну на високе положаје.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Зар Густав Малер није био директор Бечке опере?! Молим лепо? Опростите, Алма.

БЕРТА: У култури, да. Јер је култура послужила као средство да се приближе аристократија и буржоазија и измешају све нације. Култура и уметност – врхунска вредност вишенационалног царства! Начин да се сви држе на оку – у привидној ширини Монархије!

АЛМА: Како би уопште у уметности и могло да буде неке разлике, рецимо, због друге вере или нације? Такву уметност не бих разумела.

ВЕРФЕЛ: Или то не би била уметност?

БЕРТА: Из очаја смо заронили у уметност коју "разумемо" и нисмо ни приметили Карла Луегера који постаје градоначелник Беча! Цар је једном ставио вето на његов избор, али је овај мали човек ипак успео! Где смо тада ми били?!

ВЕРФЕЛ: Песнички смо се опраштали од света!

АЛМА: Ја знам где сам била! Показаћу вам!... Манон! Манон!
(*Дозива)*
Манон!
(На врху степеница, сасцим горе, појави се девојка, још девојчица, плава, сва прозирна, као визија, стоји)
То је моја ћерка Манон! Гропијусова ћерка! Лепа је, зар није лепа! Она је јединствена! Посебна! Надам се да није никакво зло имати овако лепу ћерку? Какав отац таква кћи! Висок и леп човек је он! Аријевски тип, зар не?
(*Манон бежи, одлази, Алма појури горе за њом, уз степенице. Верфел за Алмом)*
Не можеш да останеш, Франц!

ВЕРФЕЛ: Молим те, Алма, морам!

АЛМА: Не!

ВЕРФЕЛ: Морам! Нисам те додирнуо месец дана!

АЛМА: Иди!
(Отрчи уз степенице)

II СЦЕНА

Алма у својој соби. Пребира по клавиру. Улази Берта.

БЕРТА: Шта је?! Шта је то?!

АЛМА: Малер.

БЕРТА: То?! То није Малер!

АЛМА: Обично тандркање, онда! Назови како хоћеш.

БЕРТА: Алмши?!

АЛМА: Где је она блистава лепота и савршенство, је лж то питаш?

БЕРТА: Стигао је Морис!

АЛМА: Сита са ексцентрика.

БЕРТА: Обожаваш их!

АЛМА: Мрзим их!

БЕРТА: Алмши?!

АЛМА: Ја сам, Берта, престала да компонујем. Због Малера. Једини задатак ми је био да њега учиним срећним. А сада већ више и не умем да свирам. Видиш? Чујеш? Руке ми сада беживотно падају по диркама. Хоћеш још да слушаш тај суноврат? Сјајан уз Малерове ноте! То нисам ја у овом телу које видиш пред собом. То је неко други. Ово није Малер, ово нисам ја. Ко то свира, Берта?

БЕРТА: Само немој, молим те, сада да почнеш да плачеш над собом. Морис Равел је у врхунској форми. Дођи! Тебе чекамо!

АЛМА: *(Све време за клавиром)*
Тачно Берта! Треба да се исплачем! Али не могу! Ја то не умем! Не умем да плачем! Како се то ради? Шта треба да урадим? Можда да свирам своје ноте? Да! То ће ме расплакати! Одлична идеја!... Али, не могу да се сетим. Где су моје ноте?
(*Претура по нотама на клавиру)*
Све сам Малер! Малер!... Малер!
(Баца ноте, хаос по клавиру и по поду)

БЕРТА: Разумем да си удајом за Гропијуса изгубила Малерову удовичку пензију, али Малер је најмање за то крив.

АЛМА: Глупости! Малер је за све крив! Он је све ово и започео! Знаш да ме практичне ствари никада не брину. Проблем је у томе што сам ја заборавила СВОЈУ композицију! Ниси ни свесна тог губитка, Берта!

БЕРТА: Потражићемо сутра заједно... Компоноваћеш нешто ново...
(Алма и даље тандрче по клавиру)
Само немој, молим те, опет да се бациш на Шопенхауерове жене! Или на одвратни антиморал Ничеовог натчовека... Чекамо те доле.

АЛМА: Морал је само тумачење стварностии и истине, а не стварност и истина сама!... Из тебе говори Густав Малер. Нећу то да слушам!
(Удара још јаче по диркама)

БЕРТА: Алма...

АЛМА: Хоћеш, молим те, да изађеш, Берта!

БЕРТА: У реду.
(Излази)
Заборавила сам да ти кажем да Оскар Кокошка има нову пријатељицу у Берлину.

АЛМА: (*Скочи)*
Шта?!

БЕРТА: Оскар Кокошка има пријатељицу у Берлину!

АЛМА: Ко је она?

БЕРТА: Ниси баш сасвим сломљена без твојих нота.

АЛМА: Ко је она?

БЕРТА: Једна безначајна глумица. Али... заносна!

АЛМА: Плавуша?

БЕРТА: Црнка!

АЛМА: Да ли мислиш да ове плаве очи и овај, још увек савршени, профил могу да га не привлаче више?! Да ли ти стварно тако мислиш, Берта? Да ли заиста можеш да поверујеш да ове божанствене груди могу преко ноћи да га просто не занимају?! Ти си луда! Ти си потпуно полудела! Да ниси заборавила Оскарову слику "Вереница ветра"? И мене у тим бојама?!... Излази напоље! Напоље!

БЕРТА: Слушај ти! Шта ти мислиш ко си? Личност? Да ли ти уопште знаш шта значи бити личност? Бити неко? Чврсто утемељен, способан да се сам, у непрекидној борби формира, штити и опстаје, не падајући под туђе утицаје, не подлежући, обезбеђује себи место својим талентом, а не наслеђем или околином?!

АЛМА: Ко ми говори?! Ти која си измислила машинерију која се зове протекција! Све што радиш, радиш на протекцију – то је твој једини таленат, Берта. Ти си ништа!

БЕРТА: А ти чак и не знаш шта си! Нити шта би волела да будеш! Оно што се мушкарцима чини да виде у теби или оно што се теби чини да би могла да постанеш!

Алма скочи, тресне Берти шамарчину, Берта запањена стоји са руком на образима.

АЛМА: Шта је? Почни сада са помирењем и са свим тим твојим трабуњањима о миру вечном на земљи, међу људима, и правди и братству и једнакости за све народе и људе без обзира на нацију, пол, веру, границе. Гурнула си Верфела у ону идиотску кампању "како могу да будем срећан кад неко негде пати"! Пред младим радницима! Мислила си, кад већ не можеш да туцаш Верфела, бар ћеш туцати хиљаде младих радника! Доле капиталисти! Заузмите банке на јуриш!
(*Смеје се, па стане, стоје обе тако, дуго)*
Опет сам трудна.

БЕРТА: Гропијусово?

АЛМА: Не.

БЕРТА: Верфелово?

АЛМА: Не.

БЕРТА: Абортираћеш?

АЛМА: Не.

БЕРТА: Родићеш?

АЛМА: Не.

БЕРТА: Развешћеш се од Гропијуса? Ипак?

АЛМА: Не. Не могу да се разведем. Волим Гропијуса. Једино ми он одговара. Потпуно. Расно. Једино сам с њим сигурна. Он је савршен.

БЕРТА: Чије је дете, Алма?

АЛМА: Моје.

БЕРТА: На крају ћеш ипак морати да се удаш за Верфела.

АЛМА: Не. Доста ми је удаје.

БЕРТА: Наравно да мораш да будеш увек удата.

АЛМА: Грофица Лајтер је у праву. Никада се није ни требало удавати.

БЕРТА: Грофица Лајтер греши. Јасно је да само као удата имаш потпуну слободу. Ти си велика дама и као таква можеш да радиш шта год хоћеш!

АЛМА: Шта ја хоћу?

БЕРТА: Да се удаш, да се разведеш, да се опет удаш, да абортираш, да родиш... Да ли би иначе могла да се сетиш ко то беше Алма Марија Шиндлер? Ко? Ћерка сликара пејзажисте великог угледа Емила Јакоба Шиндлера и мале певачице Ане Бергер која се одрекла каријере да би се посветила мужу.

Алма се баци Бери у загрљај.

АЛМА: Плашим се порођаја. Знаш ли шта је то?

БЕРТА: Не.
(Грли је)

АЛМА: То је раздирање сопственог тела, цепање, нешто чиме не владаш. Као нека измишљотина из средњег века, Берта. Сва три пута ми је било исто. Чак све горе.

БЕРТА: Много боли?

АЛМА: Није то бол. Нити ме физички бол плаши... Кад ми је Пуци умрла, однела сам је у свој кревет, Густав је урлао по кући од бола, сироти Густав, а ја сам њу дуго миловала и обећала сам јој, Берта, да никада више нећу никога родити ни волети. Никада! Ана је већ била рођена, била је ту, поред, али она је свет за себе. Она је једна Малер.

БЕРТА: *(Све време милује Алму у загрљају)*
Родила си после предивну Манон! Какво дете!

АЛМА: Манон? Манон није дете! Манон је визија!... Сита сам и абортуса. Зар теби није идиотски, Берта, да се неко једном породи, па да онда то понови више пута? Господе! То је за примитивне народе и непросвећене жене и... глупаче!... О, Берта, извини, заборавила сам да ти верујеш у једнакост!

БЕРТА: И још си нешто заборавила.

АЛМА: Шта?

БЕРТА: *(Милујући је, благо јој додирујући сукњу)*
Ове предивне ноге! Штета што се не виде!

АЛМА: Мода је сурова према мени. Све је против мене. Одједном!

БЕРТА: Мода се мења. Сукња је све краћа!

АЛМА: Кад сукња буде кратка, колико ћу имати година?

БЕРТА: Алмши, мила моја, какве године!

АЛМА: Моје године! Да ли сада већ имам четрдесет? Преко четрдесет? Колико је Верфел млађи? Десет година? Сто година?

БЕРТА: Обећај ми да никада нећеш остарити!
(Љуби је)

АЛМА: Волим те.

БЕРТА: Гропијус се вратио.

АЛМА: *(Скочи из загрљаја)*
Где је? Зашто се није одмах попео код мене? Зашто ми ниси одмах рекла?...
(*Намешта косу, гледа хаљину)*
Не могу оваква да сиђем! Помози ми! Брзо! Шта мислиш... ону плаву хаљину или... Он воли ту плаву! Имам осећај да мене више не воли. Гледа ме као неку другу жену.
(Претура по хаљинама, Берта јој помаже)
Како да будем опет занимљива за њега? Овај Немац ми неће на крају бити неверан као Оскар Кокошка! Видећеш...
(Облачи се, чешља се, жури)
Је лж Франц отишао?

БЕРТА: Како да га наговорим да оде? Алма, Франц би преноћио на твом кућном прагу.

АЛМА: Отерај га!

БЕРТА: Франца Верфела?

АЛМА: Франца Верфела!

III СЦЕНА

Морис Равел ексцентрично обучен, сав у свили, нашминкан и намирисан стоји насред салона и скоро се не види од букета цвећа који церемонијално држи у наручју. Улази Алма, за њом Берта.

АЛМА: Морис! Драги!
(Узима цвеће, грле се)
Какав парфем! У Бечу је празник када ви дођете!

МОРИС: Не! Ви сте, Алма, празник у Бечу!... Да видим! Окрените се!
(Држи Алму за руку, окреће је)
Не, не и не! Никако! Мора да буде краће! Знатно! Париз опет ступа на сцену! Мода! Закон! Сместа да се скрати! Берта, маказе!
(Берта трчи по маказе)
То је демоде, неженствено... то је злочин!
(Сече поруб хаљине на Алми и окреће је)
Ноге треба да се открију!... Тако!... Божанствено! Каква фигура! Каква жена!

Исечено, Берта аплаудира одушевљена, Алма насмејана.

АЛМА: А боја?

МОРИС: Ваша! Светло плаво и златно! Потресно! Важно да је ваше! Упркос свему, Беч је сачувао такав шарм који га чини просто вилинским! Ви сте богиња!

Улази Валтер Гропијус, висок, плав, згодан, згради Алму.

ГРОПИЈУС: Селимо се у Берлин! Све сам средио!

БЕРТА: Не!

МОРИС: Никако!

ГРОПИЈУС: Шта вам је?

МОРИС: Беч је божанствен! Људи су овде тако другачији! Имају нешто од наивне дечје несвесности! Чаробно! Скоро је као Париз по величини, верујте, много сам путовао, али нигде нисам срео тај природни, тај мирни осмех метрополе! То је осмех народа прожетог старом културом, традицијом, сигурношћу и лепотом! Беч! Нико никуд не жури!

ГРОПИЈУС: Све стоји. Да, ту сте у праву!

МОРИС: То је тако отмено!

АЛМА: Треба бити Морис равел па то признати! Хвала, драги! *(Љуби Мориса)*

МОРИС: Данас сам ушао у продавницу да купим две дивне ташнице, али продавачица, замислите, није хтела да ми наплати! Препознала ме је! Шта кажете? Молим? У Паризу бих могао да живим пет стотина година, а да ми се то никада не догоди! И да умрем и да ме забораве!

ГРОПИЈУС: Морамо у Берлин. Само у Баухаусу могу да радим и да остварим синтезу уметности у архитектури. Али у строгој једноставности, без украса и пренемагања!

БЕРТА: Само не Берлин!

ГРОПИЈУС: Али то је прекретница у архитектури и грађвинарству! Берлин је будућност!

БЕРТА: Сада никако не треба прелазити у Берлин! Зар не видите шта се у Немачкој догађа?

ГРОПИЈУС: Шта?

МОРИС: Оставити Беч?

БЕРТА: Алму не смете да водите! Валтере, молим вас!

АЛМА: Доста! Пред нама је геније чија је музика савршенство, а ми се овде расправљамо где ћемо живети! Сасвим је свеједно! Цео свет је наш! Морисе, драги, ми смо спремни! Месецима смо спремни да вас слушамо! Изволите!

МОРИС: *(Седа за клавир)*
Ово је "Валцер". Замислио сам га као неку врсту апотеозе бечком валцеру који у мени ствара утисак фантастичне и кобне вртоглавице!... Обожавам га!

Морис свира, наравно свој "Валцер" који почиње као бечки, а завршава се као мртвачки плес. На крају, Морис пада преко клавира. Алма, Берта и Гропијус слеђени. Гропијус се први трже и аплаудира.

ГРОПИЈУС: Браво! Одсвиран је крај Бечу! Тачка!

Сада већ аплаудирају и Алма и Берта. Чује се грмљавина, олуја, почиње пљусак и – лупа на вратима, све јача, Гропијус жури да отвори. Улази Франц Верфел.

ВЕРФЕЛ: Извините, али не могу по овој олуји кући!... Морао сам да се вратим! Нисте легли!

ГРОПИЈУС: Изволите! Само напред! Надам се да нисте много покисли! Алма! Гост! Ми још увек уживамо уз клавир. Чуо сам да дивно певате Вердијеве арије! Придружите нам се! Молим вас!

АЛМА: О, Верфел! Изволите, како да не! Берта, дај брзо неки огртач!
(Узима Верфела под руку)
Реците ми, Верфел. молим вас, зашто сви Јевреји воле италијанску оперу?

ВЕРФЕЛ: Нисте чули Џојса како пева Вердија, а он је Ирац!

МОРИС: *(Устаје од клавира)*
Ја то не свирам!

ГРОПИЈУС: Ја то свирам!

Хитро седа за клавир, свира, пева, Берта и Алма око Верфела, овај облачи кућни огртач и придружује се Гропијусу код клавира, певају обојица веома весели, Морис прекрштених ногу зури у њих, Берта сипа пиће, Алма пије.

ВЕРФЕЛ: У санаторијуму Винер Валд један лекар је рекао: Извесни Верфел тражи од мене да учиним нешто за извесног Кафку. Кафка, знам ко је то, то је кревет број 12. Али, ко је Верфел?
(Смеје се, смеје се и Гропијус)

АЛМА: (*Испије још једно пиће)*
Идем на спавање!
(Престаје свирка, сви гледају у Алму)
Лаку ноћ!
(Оде уз степенице)

IV СЦЕНА

У трпезарији, за доручком. За столом седе Гропијус и Берта. Празно Алмино место. И још једно постављено.

ГРОПИЈУС: Ја вас потпуно разумем, Берта. Ваше срце увек туче улево. То је једно! И ту се ништа не може. Али, ја једноставно не могу да се ангажујем тамо где, не да не мислим да треба, него просто нисам у току, не знам ствари, не пратим, не разумем. Нисам ту.

БЕРТА: У рату сте рањени четири пута и добили сте два гвоздена крста. Ваша гаранција у овом случају веома би помогла.

ГРОПИЈУС: Зар Верфел није најславнији писац Аустрије? Добитник Шилерове награде? Његово време тек долази. Зашто не разговарате са Алмом? Она ће већ наћи начин. Она увек нађе најбољи начин. Да ли је Верфел лично поднео молбу?

БЕРТА: У својству немачког грађанина из Чехословачке. Грађанина бивше Монархије.

ГРОПИЈУС: И одбијен?

БЕРТА: И одбијен.

ГРОПИЈУС: Какво је то Удружење писаца?

БЕРТА: Аустријско.

ГРОПИЈУС: Не разумем! Берта, ја сам архитекта. Рекао сам вам да не пратим догађаје из дневне политике. Не знам. Можда им смета нешто из Верфеловог учешћа у револуцији 1918. године?

БЕРТА: Ти је већ прошлост у односу на ово данас! Не видите тај национализам у Немачкој? У Аустрији?

ГРОПИЈУС: Мени је важан мој рад. Ја поштујем писање, наравно. Волим позориште. Толико сам седео тамо због Алме. Ценим Верфела. Шта још?

БЕРТА: Питали су: Одакле је? Где је његова отаџбина? Који је његов град? Праг или Беч? Јесте рођен у Прагу, али нема већег Бечлије од њега! Пише на немачком! Немачки језик добија своје најдивније форме када прати ток његових мисли, израза, дијалога, коментара. Питали су још: Која је његова

вера? Хришћанство или јеврејство? А убеђење: марксизам или конзервативизам? Ко је он уствари? То су питали!

ГРОПИЈУС: И после свега, одговор је још увек исти: најславнији писац Аустрије! Зар није тако? То је бар јасно!

БЕРТА: Али најмање важно!

ГРОПИЈУС: Како?

БЕРТА: Ко ће то да им објасни?

ГРОПИЈУС: Како мислите да то треба објашњавати? Коме? Онима који не читају и не знају? Па, они, ваљда и не одлучују о пријему у Удружење писаца Аустрије?!

БЕРТА: Валтере, схватите, треба неко да гарантује за њега!

ГРОПИЈУС: Добро! Ја ћу да гарантујем за њега! Али, мислим да ће то бити све од мене. Не желим да ме увлачите у некакве "историјске догађаје"! Мислим, Берта, да ипак све преувеличавате! Верфел је Верфел! Свако нека се једноставно бави својим послом!

БЕРТА: Верфел се бави својим послом! Верфел је писац који пише! Знате шта су рекли: мали радознали Јеврејин невеликог талента!

ГРОПИЈУС: Добро, Берта, зашто да се човек политички ангажује поред свог посла? Сасвим непотребно! Сасвим излишно! Мислим да је чак и непристојно наметати се на свим могућим плановима. Прочитао сам Верфелову новелу "Није крив убица, крив је убијени". Сјајно! Веома искрено! Написано јасно, помало аутобиографски, зар не? Ви сигурно боље познајете његов однос са оцем... Његов отац није желео да му син буде писац, него индустријалац?

БЕРТА: Верфелов отац цени уметност. И обожава Вагнера. За њихове односе не знам!

ГРОПИЈУС: Или "матурска прослава"! Сјајна енергија! Како неко после тих књига може уопште да пита за Верфелову веру, убеђења, мишљење?!

БЕРТА: Они који питају то не читају!... Бојим се да ће лакоћа с којом говорите скупо да нас кошта.

ГРОПИЈУС: Гарантоваћу, Берта, рекао сам! И ја вас нећу коштати, обећавам!... А ви не доручкујете!... Молим вас.

БЕРТА: Зашто жмурите пред оним што се стварно догађа?

ГРОПИЈУС: О уласку у историју и о вечности ми не говорите, молим вас. Исувише тога имам да урадим! Данас!

Улази Алма, тек уста̄ла, у раскошној пре̄подневној хаљини.

АЛМА: Хвала ти, Валтере.
(Љуби га̄)
Знала сам да ћеш саслушати Берту и да ћеш да нам помогнеш.
(Седне за сто̄)

ГРОПИЈУС: Какав је ово страх завладао овде? Шта ти је, Алма? Зар је Верфел пред преким судом? Објасни ми шта се догађа?

АЛМА: Како да ти објасним?

БЕРТА: Пробај!

АЛМА: Верфел је Јеврејин!

БЕРТА: Ви имате потребно порекло, лозу, претке, стабло и лако можете да будете изнад! Изнад свега!

АЛМА: Ти си Немац!... Ја знам зашто обожавам Ничеа!

ГРОПИЈУС: Побогу! Па, Ниче се стидео што је своја дела писао на немачком језику јер је знао да постоји опасност да његови ставови послуже у политичке сврхе, за јачање аспирација немачког царства и немачке нације!

БЕРТА: Он је тотално недоследан и противуречан! То је зла и окрутна филозофија!

ГРОПИЈУС: Само ако се злоупотреби.

АЛМА: И наше време је зло и окрутно. Потруди се, Берта, па код Ничеа нађи став и противстав, зар то није суштина мишљења? Ја баш желим да "злоупотребим" његову теорију изузетног и креативног! То ми одговара!

БЕРТА: Болесник! Његово дело је патолошки ексцес!

АЛМА: Не, Ниче је само покушао да да̂ одговоре за Европу у агонији и да улије наду, да помогне човеку у вечној борби са самим собом, својом интимношћу, својом побуном, са својим личним протестом и разарањем. Дивио се изузетнима, снажнима, храбрима. Зар се и ми не дивимо свему томе? Берта?

БЕРТА: Као и сваки немачки малограђанин, самозадовољни тупи кобасичар и унтерофицир! Алма?

ГРОПИЈУС: Претерујете! Немачки народ не чита Ничеа и не доноси закључке баш тако "корисне" по народ!

БЕРТА: Али, има ко их доноси за тај исти народ! То је опасност!

АЛМА: "До сад је била његова највећа несебичност то што се дивио и клањао, и молио, и знао да од себе сакрије да је он био тај који је створио то чему се дивио." Бити креативан! Подстицати креативност! Помажем Верфелу да напише свој нови комад?

ГРОПИЈУС: Веома талентован човек!... Докле сте стигли?
(*Тишина, Берта устаје од стола)*
Мени си потребнија у Берлину.

АЛМА: Путовање ми сада не би пријало. Остала бих још неко време у Бечу... Трудна сам.

Гропијус јој љуби руке.

ГРОПИЈУС: Је лж си рекла деци?

АЛМА: Нисам. Ти си први коме сам то рекла.

ГРОПИЈУС: Мораш да их обрадујеш!

АЛМА: Брине ме Манон. Данима има ужасне главобоље. Бледа је. Попила је већ четири аспирина.

ГРОПИЈУС: *(Устаје од стола, љуби Алму)*
Не брини толико. Можемо вечерас свима да кажемо! Пожурићу кући!
(Одлази)

Берта се враћа са чајником

БЕРТА: Канцелар је укинуо сва права парламенту.
(Сипа Алми чај)

АЛМА: Па шта?

БЕРТА: Зло!

АЛМА: Мене брине што ћу ја учинити зло.

БЕРТА: Какво зло ти можеш да учиниш? Да их све држиш у неизвесности? Да абортираш?... Шта?

АЛМА: То је за мене светска историја, Берта! Не треба мени никакав парламент са или без права ако ја умрем на порођају!

БЕРТА: Нећеш умрети на порођају!

АЛМА: Је лж то моје једино умеће?

Улази Верфел, полако, стоји код стола.

АЛМА: Господе! Франц, на шта личиш! Изгледаш као Јеврејин после погрома!

ВЕРФЕЛ: Нисам спавао.

АЛМА: Нисам ни ја... Зашто си остао?

ВЕРФЕЛ: Крив сам.

АЛМА: Зато је требало да одеш.

ВЕРФЕЛ: Извини, тек када ми је Берта рекла... Како си?

АЛМА: Морао си да изравнаш рачуне са Карлом Краусом, морао си на премијеру Албана Берга, морао си да проведеш божићне празнике у Прагу... морао си... И шта сад? Ево ме, стигох?!!! Шта си му то рекла, Берта?

БЕРТА: Идем код Манон. Остале је у кревету...
(Излази)

АЛМА: Шта ти је рекла Берта, Франц?

ВЕРФЕЛ: Остао бих да сам знао.

АЛМА: Ја сам ти рекла да останеш у Бечу. Зар ти то није било довољно?

ВЕРФЕЛ: Радио сам.

АЛМА: Је лж готово?

ВЕРФЕЛ: Први чин.

АЛМА: Први чин?! Само?! За толику жртву? А ја? Ја вредим само за први чин?!

ВЕРФЕЛ: *(Клекне код њених ногу, обгрли је)*
Шта сада да урадим?

АЛМА: Скини ту маску с лица да могу да те препознам.

ВЕРФЕЛ: Провео сам читаву ноћ пред вратима твоје собе.

АЛМА: Знам.

ВЕРФЕЛ: Зашто ме ниси пустила?

АЛМА: Мој муж је био код мене.

ВЕРФЕЛ: Није.

АЛМА: Нисам хтела да те пустим онда.

ВЕРФЕЛ: То ће бити мој син?

АЛМА: Како знаш да ће бити син?

ВЕРФЕЛ: И даћу му име Мартин!

АЛМА: Мартин?... Не свиђа ми се име Мартин. Зваћу га Артур!

ВЕРФЕЛ: Јако бих волео име Мартин за свога сина!

АЛМА: Не!

ВЕРФЕЛ: Да!

Зарије лице у Алмино крило, она му милује главу, узима је, љуби.

АЛМА: Дођи...

ВЕРФЕЛ: Сада?...

АЛМА: Сада.

ВЕРФЕЛ: Неће му сметати?

АЛМА: Не. Артур једва чека...

ВЕРФЕЛ: Мартин!

Алма га узима, љубе се, одводи га.

МЕЂУСЦЕНА

У салону Алма и Ана Малер седе за клавиром, свирају у четири руке. Манон Гропијус поред њих нешто слика воденим бојама.

МАНОН: Мама. шта је изнад свега?

АНА: Доктор Холенштајнер каже да је то Бог.

МАНОН: Мама, да ли постоји нешто више од Бога?

АЛМА: *(Престане да свира, престане и Ана)*
Постоји!

АНА: Доктор Холенштајнер каже...

МАНОН: *(Оставља сликање, стане уз Алму)*
Шта, мама?

АЛМА: Љубав!

V СЦЕНА

Последњи звуци мисе. У цркви. Алма са доктором Холенштајнером, велечасним, после мисе, Алма је у поодмаклој трудноћи.

АЛМА: Компоновали су за мене, писали, сликали, али миса! Још ми нико није посветио мису! Велечасни! како да вам захвалим?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: То је за мене једна лепота више. Ви! И радост у овим лошим временима. И ваша потресна пожртвованост и храброст мајке. Ја сам вама захвалан!

АЛМА: Зашто?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Зато што стојите у овом светом храму, овде преда мном, у пуном сјају материнства и светлу живота који дарујете. Ви сте га осветлили! Погледајте!

АЛМА: Дајте ми руку.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Волео бих да држим обе ваше у својима. Али, не. Вас држи у наручју читава наша света мајка-црква!

АЛМА: Хтела бих да се посаветујем са вама.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Свакао. Велике опасности нам прете.

АЛМА: Забрањена је Малерова музика.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Знам.

АЛМА: Више не постоји Mahlerstrasse! Улица има ново име!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Знам.

АЛМА: Најдивније пријатеље ја имам међу Јеврејима, велечасни

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Знам.

АЛМА: Али, не волите Франца Верфела!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Клоните се тог човека, молим вас! Он је сада за вас веома опасан!

АЛМА: Ја га волим!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Ви не осећате зло?

АЛМА: Како да не! Породићу се!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Алма! Зар је то зло?! Зар је то грех?

АЛМА: Јесте.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Смирите се, молим вас. Ја хоћу да вам помогнем. Видећете.

АЛМА: Зар од толиких лекара, интелектуалаца, филозофа, никоме ни на памет није пало да учини нешто?! Да све то буде мало пристојније?!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Шта?

АЛМА: Порођај!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Не смете тако да говорите! Црква о свему брине! О свима нама! Ја ћу се побринути за вас! Тако сте узрујани, драга! Дрхтите! Узбуђени сте од скорог обогаћивања света! Ви, мајка која даје такво блаженство и лепоту!... Свима нама... и мени... Овом свету!

АЛМА: Који је то свет?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Наш!

АЛМА: О ком блаженству говорите?! Манон се једва креће. Већ је у колицима. Валтер бежи од куће... Верфелове књиге спаљују. Ја хоћу овде, у својој цркви, да говорим о свом свету!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Смирите се. Све ће се средити. Видећете... Ја ћу вам помоћи. Само је важно да останемо на ногама, уз свој народ. Имам добру вест: канцелар Шушинг је био код Хитлера!

АЛМА: Докторе Холенштајнер, велечасни! Ви морате да ме разумете! Ви ме волите?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Да... Ја вас... разумем.

АЛМА: Ја хоћу да се исповедим.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Свакако. Дођите! Дођите овамо!

АЛМА: Не! Хоћу овако.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Али... Постоје правила цркве.

АЛМА: Постојим и ја!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Не верујем да сте ви...

АЛМА: Слушајте ме добро.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: ... починили било шта што би се грехом могло назвати...

АЛМА: Држите ме за обе руке, молим вас!
(Граби га за руке)

ХОЛЕНШТАЈНЕР: *(Слеђен стоји)*
Слушам вас.

АЛМА: Како да спасем Верфела? Како да задржим Верфела? Мораће ускоро да напусти Аустрију! Прете му! Потребан ми је! Детету ћемо дати име Мартин!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: *(Згграби Алмине руке, љуби их, пада на колена)*
Алма... Алма...

АЛМА: Опростите велечасни! Опростите, молим вас!
(Клекне и сама онако у поодмаклој трудноћи поред њега)
Смирите се!... Нисам хтела да вас узнемирим... Ја морам да помогнем Верфелу... Дођите...
(Она узима његове руке, стеже га)

VI СЦЕНА

Алма улази са улице у свој салон и право с врата сруши се на канабе. Скида ципеле. Мртва уморна.

АЛМА: Берта! Берта!
(Дотрчава Берта)
Сместа зови француску амбасаду! Била си у праву! Све је пропало! Једва сам подигла нешто новаца из банке. Не дају ми све. Дођите сутра! Мој сопствени новац! Да дођем сутра!... Породићу се у њиховом реду пред шалтером!

БЕРТА: Толики новац не смеш ни да изнесеш из Аустрије.

АЛМА: Прогутаћу га онда!... Али ћу га свог подићи!... Онда одмах идем у Италију да продам кућу!... Повешћу Манон. Дотле ћеш ти имати одговор од Француза.

БЕРТА: Звала је твоја мајка. Пројурила си на улици поред ње. Ништа јој ниси рекла. Пита шта се то догађа.

АЛМА: Ако не види, зар ја могу да јој објасним?

БЕРТА: Она и њен муж се слажу са присједињавањем Аустрије Немачкој. Каже да нема никаквог разлога за панику. Треба остати миран, каже.

АЛМА: Док их не ударе по џепу. Ударци по главама не вреде... Донеси ми чашу воде, Берта. молим те!
(Берта јој даје чашу воде, Алма скочи, облачи ципеле, поправља косу)
Идем код директора банке!
(Устане и падне назад на канабе, пресавије се сва од бола, сруши се на под, згрчена на поду, Берта покушава да је врати горе, на канабе)
Пусти, Берта!... Проћи ће!...

БЕРТА: Да није почело?

АЛМА: Не! Није почело! Не би требало сада да почне! Не сме сада да почне!... Па, ваљда ја знам! Берта, веруј ми!... Имам још толико тога да урадим! Нисам ни пола урадила!...
(Не може да се помери)
Спакуј Манон док не дођем из банке! Ана нека остане са тобом... Како изгледам? Је лж ми се покварила фризура?... Тај ми се удварао пре пет година... Да ме није заборавио? Додај ми огледало из ташне!...
(Берта јој вади огледалце из ташне, додаје, Алма се огледа)
...Грозно! Имам неку зелену боју! Шта је то, Берта? Шта ми је, Берта?
(Берта покушава да јој помогне)
Реци ми, Берта, одакле теби толико доброте и спремности на све, теби, с таквим пореклом које говори да треба да си размажена, старомодна, неприступачна, досадна? Зашто ниси одвратна, Берта?!
(Савија се од болова)
... Где је Валтер?... Где је Франц?... Где је Оскар?!!!

БЕРТА: Звађу доктора!

АЛМА: Не! Не оног касапина, молим те! Нећу у његове ручерде!... Треба да будеш тешка, ти, Берта, неосетљива, без те хитрине, без тог срца. Седи! Седи, хоћу да разговарамо док ми ово не прође... Причај ми!

БЕРТА: *(Чучи код Алме)*
Ја мрзим једноличност, понављање...

АЛМА: А гледаћеш мој порођај?

БЕРТА: Рекла си да нећеш... сада... Ко ти каже да ћу да гледам?... Нисам ја дефиниција племенитости. То сигурно не.

АЛМА: Мрзела бих те да јеси. Дефиниције су окрутне. Ти си племенитост сама... Шта је? Узми сад ти огледало. Шта видиш?

БЕРТА: Боље да си то рекла доктору Холенштајнеру, велечасном.

АЛМА: Он је само згодан и млад и... глуп! Ти си вечна!

БЕРТА: ... Алмши...

АЛМА: И одушевљен Хитлером, Аустријанцем!... Не расправљај! И тачка! Зар ја не волим Аустрију?

БЕРТА: Како да ти помогнем?

АЛМА: Не знам... Ти и ја овако овде на поду, је лж то та слобода о којој смо толико говориле? Слобода, то је ваљда када знаш шта хоћеш... Уф!
(*Савија се сва)*

БЕРТА: *(Покушава да подигне Алму и виче)*
Манон! Манон! Телефонирај доктору Готфилду!... Број је у плавом именику на сточићу! Да сместа дође!... Манон?... Чујеш ли, дете? Да ли можеш сама да дохватиш?... Алма... Издржи...
(Чује се одозго грозан тресак, пад)
Манон?!

Берта не зна шта ће, куда ће пре, горе код Манон која је пала или код Алме која већ вришти и пораћа се.

АЛМА: Манон! Хоћу моје дете Манон! Хоћу да видим моје дете Манон! Доведи ми Манон!... Јао!

VII СЦЕНА

Валтер Гропијус и Франц Верфел шетају по салону уздуж и попреко као лавови у кавезу, у супротним смеровима. Обојица пуше.

ГРОПИЈУС: *(Шетајући нервозно)*
Хвала вам што сте одмах дошли.

ВЕРФЕЛ: (*Шетајући нервозно)*
Хвала вам што сте ме одмах позвали.

ГРОПИЈУС: (*Шета)*
Нисте попили кафу.

ВЕРФЕЛ: *(Шета)*
Хвала.

ГРОПИЈУС: *(Шета)*
Узмите пиће.

ВЕРФЕЛ: *(Шета)*
Хвала.

ГРОПИЈУС: *(Шета)*
Послужите се телефоном...

ВЕРФЕЛ: *(Шета)*
Хвала..

Улази Берта. Обојица стану.

БЕРТА: Дечак!... Алма зове дечаковог оца!...

Сви троје тако стоје неко време, а онда ова двојица истовремено устрче уз степенице. После извесне тишине коју Берта сама доле у салону отрпи, Алмин крик.

АЛМА: *(Off)*
Губите се обојица!

VIII СЦЕНА

Алма лежи у кревету. Берта послује око ње, ужурбано, нервозно, неколико пута намешта букете цвећа по вазама, поправља јој узглавље, кревет, сваки набор, не зна ни сама како да се сврти.

АЛМА: Валтер Гропијус ће ми дати развод, ако му дам Манон.

БЕРТА: Алма...

АЛМА: Франц Верфел не инсистира на имену Мартин за бебу, ако се удам за њега.

БЕРТА: Алма...

АЛМА: Сад ми је јасно! Сви наши пороци и врлине имају исти извор – нас!...

БЕРТА: Алма...

АЛМА: Мислим да је крајње време да учиним нешто за себе!... Нећу више да живим за друге, према другима, у односу на друге! Хоћу да уживам у самој себи! Ја то себи дугујем. Да се дивим себи као да мушкарци и свет око мене уопште не постоје! То желим, Берта...

БЕРТА: Алма...

АЛМА: Срећа је циљ?... Онда ми је сасвим добро ово светло... Овако замрачено ми сасвим одговара. Не морам да мислим на боре око очију, на боре око усана... коса ми је расута по јастуку, очешљана, мека! Дивно мирише!... Дођи, помириши!

БЕРТА: *(Сасвим јој прође)*
Алма... Морам да ти кажем...

АЛМА: Берта, реци ми да имам право саму себе бар мало да волим.

БЕРТА: (*Сасвим уз Алмино лице)*
Алма... беба је умрла.

Обе тако лицем уз лице, почиње напољу некаква пуцњава, гласови.

АЛМА: Марија? Звали смо је Пуци... Да, умрла је. Знам. Обе смо тешко поднеле тај пороћај. Била је дуго сасвим мирна и сва модра... Умрла је после, већ девојчица... Боже, зашто волиш само зло?

БЕРТА: Алмши, беба је малопре умрла.

АЛМА: Мартин?... Мој Мартин?!... Спава. Он то само спава. Знаш, деца, моја деца тако имају обичај да делују... Али, време је за подој. Донеси ми га!

БЕРТА: Алмши... Борила си се... Јеси... Био је тако сићушан... Није издржао.

АЛМА: Донеси ми га! Донеси ми га! Чула сам да плаче! То он плаче! Ана моја, Ана Малер, Гуки моја, каже: Мама, ти памтиш оно што чујеш, а ја само оно што видим!

БЕРТА: *(Грли је)*
Мила моја, мила моја... Мартин је умро.

АЛМА: Не! Немогуће. Где је Густав? Сироти Густав!... Опет! Шта да радим? Густав ће најбоље знати! Густав увек најбоље зна... Мора да је то он напољу... Ти гласови... То он урла?!

БЕРТА: *(Стеже је, не да јој да устане)*
Не. То није Густав. Национална гарда против социјалиста. Борбе трају.

АЛМА: *(Устаје из кревета, полази на врата)*
Густаве! Густаве!...
(Берта је вуче, једва успева да је онако слабу врати у кревет, Алма пада лицем у постежину и вришти)
МРЗИМ АУСТРИЈУ!!!

IX СЦЕНА

Алма и Гропијус у салону. Алма пакује ствари. И повремено нешто загледа по ћошковима, нешто тражи.

АЛМА: Све се већ десило, Валтере! Шта још хоћеш?! Шта још треба да се догоди? Хитлерове слике по излозима у цвећу, људи скачу кроз прозоре, заставе са кукастим крстовима на све стране, прогони, уличне туче, нема новца по банкама... Беба ми је умра! Готово! Изгубила сам негде онај свој смарагдни прстен. Неко зло ће се још догодити... То је знак.

ГРОПИЈУС: Не могу да се одвојим од Манон.

АЛМА: Чим се венчамо, Верфел и ја идемо у Француску, преко Швајцарске, Италије... Беч више није мој град!... Умро му је отац у Прагу, нерви, није издржао... Одузели су му фабрику.

ГРОПИЈУС: Не желим развод, Алма.

АЛМА: Ја желим.

ГРОПИЈУС: Манон је у тешком стању. Доктор Фридман јој је дао већ двадесет и једну инјекцију! Не може да путује.

АЛМА: Не може да путује у Француску. А може с тобом у Лондон? Куда?

ГРОПИЈУС: Остани...

АЛМА: Не!

ГРОПИЈУС: Још неко време... само... да видимо...

АЛМА: Нећу!

ГРОПИЈУС: Молим те!

АЛМА: Не могу! Јуче су долазили да погледају Кокошкину слику. Скарадна је, кажу! Сматрају да читав зид треба пре-фарбати!... Ти хоћеш да ја томе присуствујем?!

ГРОПИЈУС: А ја?

АЛМА: Ти си Немац. Архитекта. Теби је твој рад најважнији!

ГРОПИЈУС: Мој Баухаус је проглашен за легло дегенерисане уметности. Повео бих Манон у Америку. Кад оздрави... или бар мало... Тамо ћу моћи да радим. Алма, Америка је будућност!

АЛМА: Да! Твој рад! Деца су моја! Мој рад!... Мартин је сам изабрао. Није хтео да остане ни са киме од нас! Знаш зашто?... Нисмо заслужили! Манон остаје са мном!... Разумеш?!

ГРОПИЈУС: Не. Не разумем. Хајде да је питамо. Нека сама одлучи.

АЛМА: Већ неколико дана се једва буди... Не једе...

ГРОПИЈУС: Зашто би Манон имала судбину прогнаних, одбачених?! Она је моје дете! Ћерка Валтера Гропијуса који ће своје дело остварити у Америци!

АЛМА: Манон је моја!... Та прича је завршена. Ја сам поднела свој суноврат. Погледај! Али, овај свеопшти не желим да гледам, ја не желим овде више да учествујем!... Волим Аустрију, мрзим Аустрију... волим и мрзим... данас-сутра, данас-сутра. Имам право и на једно и на друго! Зашто морам да се определим?... Хоћу да прекинем с тим!

ГРОПИЈУС: *(Приђе Алми, загрли је)*
Волим те. Још увек.

АЛМА: *(Загрли га)*
И ја сам мислила да тебе волим, Валтере. Али, видиш, сада знам да је љубав пораз.

ГРОПИЈУС: *(Љуби је)*
А он се овога пута зове Франц Верфел?

АЛМА: *(Држи му главу у својим длановима)*
Да!

ГРОПИЈУС: Нећу ти дати развод!
(Излази)

X СЦЕНА

У салону седе Верфел и Берта. Верфел чита из свог романа "Четрдесет дана Муса Дага".

ВЕРФЕЛ: *(Чита)*

"Претпостављам, Екселенцијо, да би се занатство, кућна индустрија и томе слично, који су у унутрашњости потпуно у рукама Јермена, и могли надокнадити Турцима, али ко ће надокнадити оне многобројне јерменске лекаре, који су студирали на најбољим европским универзитетима и који негују османлијске болеснике са истом брижљивошћу као и своје сународнике? Ко ће надокнадити оне многобројне инжењере, правнике, стручне учитеље чији рад стални унапређује ову земљу? Можда ће ми Екселенција одговорити да се по нужди може живети и без интелигенције. Али без стомака се не да живет. И баш тај стомак Турске сада секу, а надају се да ће преживети операцију.

Енвер паша слуша тај говор сагињући главу мало на страну. Његово чело биће, свеже, полетно, само донекле пригушено оном тихом плахошћу, не показује ни једну непредвиђену бору, као ни његова униформа. Пастор, међутим, већ је сав у неком расулу. Зноји се, кравата му клизи, а рукави капута беже према лактовима. Генерал пребацује своје кратке и танке ноге једну преко друге. Сјајне лаковане јахаће чизме стоје као на калупу.

– Ви говорите о стомаку, господине Лепсисус – смешка се он сусретљиво – али можда ће Турска после рата имати слаб стомак.

– Неће имати никакав више, Екселенцијо."

Улази Алма. Сипа себи пиће, Верфел прекида читање.

БЕРТА: Како је?

АЛМА: Ништа није могла да поједе. Доктор Фридман не инсистира.

БЕТРА: Шта каже?

АЛМА: Ћути. Само јој дају неке бесмислене ињекције... Од којих јој је горе... Ни руке више не може да помери.

БЕРТА: Да одем сад ја мало?

АЛМА: Спава. Валтер је поред ње.

БЕРТА: И Гуки је хтела да дежура поред сестре. Не сме тебе да пита...

АЛМА: Немој Ану више да зовеш Гуки, то је нервира. Није више мала. А мисли да јој ни очи нису више онолике као кад је добила тај надимак. Типично за једну Малер!... Не може да дежура код Манон... Читај даље, Франц!

ВЕРФЕЛ: *(Наставља)*
"Не показујући знаке уврежености, наставља генералисимус:
– Турски народ броји четрдесет милиона душа. Пренесите се сада у наш положај, господине Лепсиус! Није ли то велика и достојанствена политичка замисао: да се тих четрдесет милиона прикупе, да би се са њима основала једна национална драва, која ће у Азији, у своје време, играти исту улогу као Немачка у Европи. Та држава нас очекује. Треба је само прихватити. Међу Јерменима има свакако запањујући број интелектуалаца. Али јесте ли ви заиста пријатељ те врсте интелигенције, господине Лепсиус? Ја нисам!...
– Ви намеравате да оснујете једну нову државу, Екселенцијо. Али леш јерменског народа лежаће испод њених темеља. Може ли то донети благослов? Не би ли се још увек могао наћи неки пут измирења?..."

АЛМА: Слушај, Франц! Мислим да мораш да одеш на очеву сахрану у Праг.

БЕРТА: Али како?

АЛМА: Полудећеш овако... Ми ћемо већ Манон некако извући.

БЕРТА: Спас му је у писању и читању...

АЛМА: Берта, сита сам твог разумевања... Спас је у бекству!

ВЕРФЕЛ: Не желим да идем на очеву сахрану у Праг.

АЛМА: Желиш.

ВЕРФЕЛ: Свако делање и све речи су изгубиле смисао. Шта још да урадим? Шта још да кажем?

АЛМА: Типично! Значи не треба одустати! У сваком времену се речи злоупотребљавају, ти хоћеш да им после сто година вратиш смисао?! Не! Имај храбрости па одржи њихов смисао сада кад је најтеже!

ВЕРФЕЛ: Зашто?

АЛМА: За спасење!

ВЕРФЕЛ: Моје или заједнице?

АЛМА: Твоје!

ВЕРФЕЛ: Бити Јеврејин, то је немогућност. Апстрактни човек, човек по себи не постоји. Мораш да доживиш зло да би дошао до свје посебности.

АЛМА: Ја сам онда изузетна!

ВЕРФЕЛ: Јеси! Ти си изузетна, Алма!... И тиме је моја кривица још већа. Не могу да поднесем да страдаш... због мене.

АЛМА: Добро. Рецимо да се тебе отарасим. Шта ми остаје?

ВЕРФЕЛ: Слобода.

Алма прсне у смех, смеје се, смеје, па прераста у плач, грчевит плач. Верфел је грли и љуби, она њега грчевито стеже.

БЕРТА: Идем да одменим Валтера!
(Оде)

XI СЦЕНА

Манон лежи у кревету. Скоро је потпуни мрак. Са једне стране у столици Алма, са друге стране кревета у столици Гропијус. Тако седе. Ноћ је. Бдију над својим дететом.

ГРОПИЈУС: Ако преживи...

АЛМА: Живеће.

ГРОПИЈУС: Ако Манон дочека јутро...

АЛМА: Живеће...

ГРОПИЈУС: Одлучио сам! Твоја је! Тако бела. Прозирна. Као ти...

АЛМА: Не. Она је апсолутно твоја... Недодирљива. Као ти...

ГРОПИЈУС: Била је. Док је била мала... Осетио сам тренутак кад је постала – ти!

АЛМА: Не. Ана је Малер. Манон је Гропијус... Ту нема мене. Пуци је била – ја. Мартин је био – ја. Схваташ?

ГРОПИЈУС: Погледај њено бело лице. Косу! Све је твоје, Алма. Прелепа је!

АЛМА: Ћути! Не смеш тако да говориш! Схвати, све што је моје – одлази. Отиче... Негде. Губи се, или га ја губим.

ГРОПИЈУС: Хтео са само да ти кажем да сам ја био себичан. Хтео сам је за себе. Извини... Ако преживи..

АЛМА: Живеће.

ГРОПИЈУС: Твоја је. Поведи је. Воли је. Ја ћу узимати оно што ми ти будеш давала и када ми будеш давала! Обећавам!

АЛМА: Не!... Она мора да буде твоја! Ја сам била себична. Јер, све што ја покушам да задржим – оде, прође, нестане. Ти је узми. Зграби! Ти је нећеш изгубити! Знам! Обећај ми да ћеш је чувати и волети. Дајем је теби. Сада је предајем теби. Тако је сигурнија. Тако ћу је сачувати. Гурнућу је од себе! Да! Теби! Тако ће имати више среће. Узми је, Валтере! Твоја је! Молим те! Спаси је! Брини о њој! Поведи је.

Алма клекне код Валтера, он јој љуби главу. Манон се мешкољи, покушава да дигне главицу, пада, нешто мрмља, обоје скачу код ње. Алма јој даје воду, не вреди, дижу јој узглавље, она пада, обоје је заједно подижу – не вреди – Манон беживотно падне на јастук, Алма се баца на њу, грли је, љуби, диже главицу, грли, грли и стеже.

ГРОПИЈУС: *(Урла)*
Берта! Берта! Доктора! Докторе!... Алма, не дај је! Обећала си је мени! Манон је моја! Не дај да оде! Манон и ја путујемо у Америку!

XII СЦЕНА

Салон Гропијусових. Насред салона празна инвалидска колица. Сасвим са стране, уза зид стоји Фран Верфел. Скамењен. Стоји и зури негде испред. Улази др Холенштајнер.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Господе, да ли видиш? Да ли чујеш? Такво раздирање мајчиног срца и тела! Толике сузе и бол!... Све бих учинио за ту жену! За такву мајку! Молићу се и дању и ноћу за њу, Господе. Теби!... Шта је њен грех, Господе?... Лепота, памет, таленат, снага, срце?!
(Угледа Верфела)
Ви?! Где сте били ви?! Зашто нисте били на сахрани сироте Манон Гропијус?! Ви!... Срам вас било!... Ви!
(Иде на Верфела)
Безосећајни сте и себични!
(Верфел као парализован стоји)
И докле мислите да ћете стићи ви са тим својим чешким пасошем?! И тим својим пореклом? И тим именом својим?! А? Обележени сте! Показали сте се! Све смо чули и видели! Бићете ухваћени!!! Да ли уопште имате и мало памети?! Верфел, вама говорим!
(Верфел као парализован само стоји)
Ви мислите, Французи само на вас чекају! Потписали су да ће испоручивати избеглице! Ви мислите, дивни, љубазни, гостољубиви Французи, а уистину груби и хладни! Да се због вас Хитлеру замерају?!

У салон улази Берта, уноси неке кофере, склања инвалидска колица са стране, прекрива намештај белим платном, Холенштајнер заћути, стојећи код Верфела, али наставља.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Она хоће да се уда за вас, а ја треба да вас венчам! Ја!!... Јер сам обећао! Ја сам јој обећао над гробом Манон Гропијус!... Добро. Ја ћу своје обећање испунити!... Боже, опрости ми. Такву жену њему да дам!
(Верфелу)
Куда? Какве су ваше намере? Шта сте ви обећали?
(Верфел као парализован, Берта послује око намештаја)
Берта, молим вас, чекајте! Није све изгубљено. Ви још увек можете да утичете на Алму. Од свих нас она само

вас воли... Предлажем да јој заједно предочимо све остале могућности за њу у овом часу...

БЕРТА: А то су?

ХОЛЕНШТАЈНЕР: А то су... да размислимо заједно... смислићемо нешто... Остаје и наша обавеза према малој Ани, Ани Малер. Њеном још јединим детету. Берта, молим вас, ви се заборављате!

Иде за Бертом, склања бело платно, Берта га упорно и стрпљиво враћа преко намештаја.

БЕРТА: Мислите на Ану, ћерку Густава Малера, Јеврејина? На ту обавезу мислите?! Ми те ваше обавезе управо и желимо да избегнемо, велечасни!

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Берта, молим вас!

Улази Алма.

АЛМА: Докторе Холенштајнер, ослобађам вас сваког вашег обећања. Ви мени ништа нисте обећали. Ви сте ми само једном непромишљено поклонили мису. То је све. Ви сте сада слободни! Ви сте потпуно слободни! Можете да сматрате да ме нисте ни познавали. Тако и реците када вас буду испитивали. Не треба да страдате због мене.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: Алма!... Молим вас!... Све сте заборавили!

АЛМА: Доста! Можете да идете!

Вади из џепа новац и зашива га у поруб своје хаљине, Берта послује око намештаја, Верфел зури и даље.

ХОЛЕНШТАЈНЕР: (*Слеђен стоји)*
Алма... Ја вас волим!

АЛМА: Ја вас свакако нећу заборавити. Извините што не могу да вас испратим.
(*Алма зашива новац у поруб, Холенштајнер слеђен стоји тако)*
Шта чекате? Шта, за име Бога, још хоћете да се деси?! Да ли има још нешто данас да се деси? Хоћете да вас малтретирају, хоћете казну, пут у Дахау?!...

Алма појури на њега да га избаци, сав новац се расте по поду, Холенштајнер излети из салона, Берта уноси још неке кофере – дели их, једне на једну страну собе, друге на другу – Алмине и своје – гледа, као да су се помеашали, неке враћа на другу страну, не зна више.

АЛМА: Пусти, Берта! Свеједно је. Па то су само кофери! Наћи ће се они већ заједно у Паризу. Као и ми... Изгнанство је озбиљна болест, заразна болест. Ако стигнеш пре нас, чекај, Берта, не губи наду!
(Скупља новац са пода, одједном ПУЦАЊ из друге собе и ПАД. Алма наставља са својим послом, Верфел укопан, Берта би да појури тамо)
Пусти, Берта! Сада је слободан... Ко зна шта би га чекало?! Је лж си ми угурала у ташну рукопис Брукнерове Треће симфоније? Хитлер жарко жели да га се дочепа! Неће моћи!

БЕРТА: (*Стоји насред собе)*
Алма... Сматраће се да смо ми убили доктора Холенштајнера!

АЛМА: Ја сам га убила.

БЕРТА: Ниси ти крива.

АЛМА: Каквог сад има смисла кривица?!

БЕРТА: А шта ћеш с њим?!
(Показује на неупотребљивог Верфела, укопаног)

АЛМА: Он није диригент. Он је солиста. Има позиве из Њујорка, Париза, Лондона. Чекају га књижевне вечери. "Четрдесет дана Муса Дага" већ је чувени роман. Бољи од свега што ће Томас Ман икада написати. Његов рад, његов живот, његова самоћа, његова борба, његова повученост, његов избор – он! Добро!... шта ће? Радиће!

БЕРТА: А ти?

АЛМА: Ко сам ја?

БЕРТА: АЛМА!

АЛМА: Која Алма?

БЕРТА: Алма... Малер.

АЛМА: Не могу да се сетим ко то беше.

БЕРТА: ... Једна изгубљена симфонија...

АЛМА: Недовршена! Недовршена симфонија боље звучи... Ако нас не буде у Паризу на време, ти нас чекај, Берта! Ти нас свакако чекај! Морам да знам да ћеш чекати, а ми ћемо сигурно доћи!

БЕРТА: Ти знаш, Алмши! Ти знаш!

Грле се љубе, опраштају.

АЛМА: Можда ћу после пристати и на ту Америку... али тек тако оставити Европу!... Много хоћемо да стрпамо у једну недовршену европску симфонију! Симфонија? То је склад, сагласност?!... Или ја то више ни о музици ништа не знам!

Алма узима први кофер који јој је под руком, иде по Верфела, води га под руку, излазе. Верта узима било који од онолико припреманих и ређаних кофера и одлази на другу страну.

KPAJ